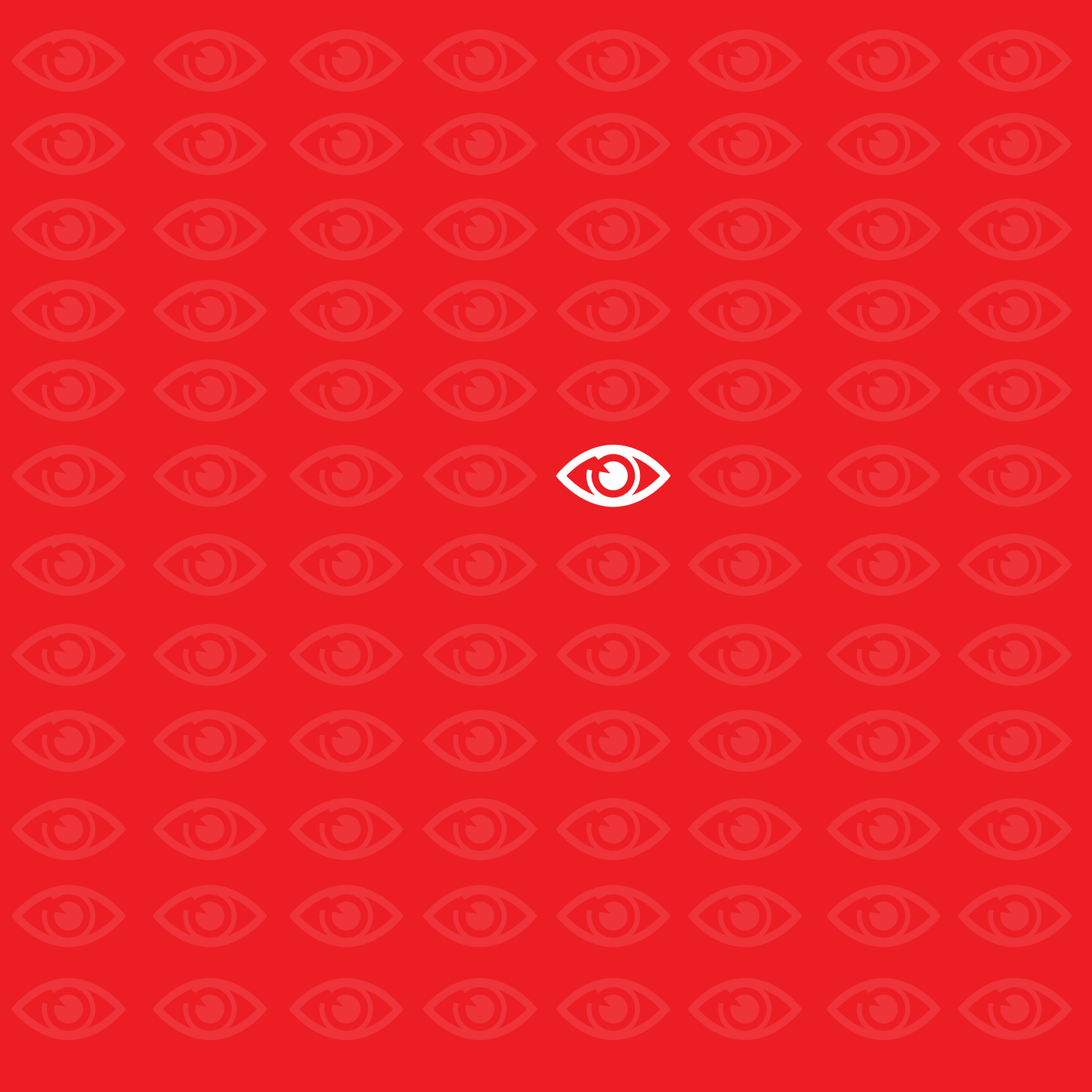

| Шта видите?

Да ли сматрате да је жена дјелимично
испровоцирала силовање јер је носила
провокативну одјећу?

Да ли сматрате да мушкарци нису добри
у подизању дјеце и њези других лица?

Да ли сматрате да су жене превише емотивне и да
то утиче на њихов кредибилитет као свјedoкиња?

Да ли сматрате да су мушкарци јачи од жена те
стога не могу да буду жртве породичног насиља?

Да ли сматрате да жене природно посједују
мајчински инстинкт, да им је каријера секундарна
у односу на бригу о дјетету и да разумију
дјецу боље од оца?

Да ли сматрате да су мушкарци агресивнији и природно склонији насиљу због саме чињенице свог пола, те да трпе већи ниво стреса и притиска због обавезе издржавања породице?

Да ли сматрате да су Роми необразовани и да се баве преваром?

Да ли сматрате да су LGBTI лица промискуитетна и да не посједују уобичајене друштвене вриједности?

Да ли сматрате да лица с инвалидитетом не могу бити самостална и да су неспособна за рад?

Да ли сматрате да би неко од ваших колега/иница позитивно одговорио на горња питања?

Погледајте у себе и око себе. Шта видите?

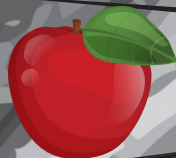
Шта су стереотипи и предрасуде?

Стереотип представља генерализовање о групи људи, којим се идентичне особине приписују готово свим члановима/ицама неке групе.

Када су једном формиран, стереотипи постају јако отпорни на промјене услед нових информација и њима заправо поједностављујемо свој поглед на свијет. У одређеној мјери, свако људско биће то ради. Ако та мјера пређе границу и ако заборавимо обратити пажњу на индивидуалне разлике међу људима одређене групе, тада стереотип постаје неправедан и потенцијално злостављачки.

Да ли ту има мјеста правди?

За разлику од стереотипа, предрасуде се заснивају на афективној компоненти. Емоционално су обојене и спречавају нас да исправно процјењујемо људе, предмете и ситуације.

Предрасуда је став о појединцу или групи, заснован на стереотипима, који чини неко лице склоним да мисли, осјећа, перципира и дјелује на позитивне или неповољне начине према некој групи или појединим члановима/ицама те групе.

Опасност таквог процеса је да судимо и мислимо о другима неадекватно, доносећи преране и често погрешне закључке. Предрасуде су мишљења која се доносе без претходног расуђивања.

Оне су негативан став или низ ставова према свима или већини чланова/ица неке групе, без било којих доказа.

Зар и ја имам стереотипе и предрасуде?

Предрасуде стичемо на исти начин на који усвајамо и остале ставове и увјерења о животу, и то још од најранијег дјетињства, учећи од родитеља, а затим и наставника/ца, рођака/и, те пријатеља/ица.

Да ли су вас родитељи икада плашили разним причама о неком лицу које је живјело у вашој околини и имало одређену ману?

С обзиром да су стереотипи и предрасуде резултат социјализације, која почиње у породици, а тако рано стечени негативни ставови о другима тешко да се могу мијењати, свако људско биће има одређене предрасуде.

Наш одгој, култура из које долазимо, образовање и искуство неминовно одређују наш стил живота, али и рада.

Стога, чак ни судије/суткиње, као људска бића, с властитим идејама и животним искуством, нису имуне на предрасуде и стереотипе. Напротив! Управо су наше идеје и наше животно искуство оно што утиче на наше животне одлуке, али и одлуке које доносимо у поступцима.

Многе судије/суткиње, али и други професионалци/ке, нису у стању да искључе властита увјерења из посла који обављају, чак ни када имају најбоље могуће намјере. Један од разлог за то јесте што често нисмо ни свјесни да имамо одређене предрасуде и стереотипе.

Стереотипе и предрасуде стварамо у односу на нечији пол, род, расу, боју коже, језик, вјеру, инвалидитет, имовно стање, образовање, друштвени положај, итд.

Тако сматрамо да су лица с инвалидитетом неспособна за рад, да мушкарци не плачу, да су Роми необразовани и некултурни, да су све жене добре мајке, да су лезбејке мушкобањасте, а геј мушкарци феминизирани, итд.

**Наш поглед на свијет је искривљен,
а тога најчешће нисмо ни свјесни!**

**Образовање нам је омогућило
да добијемо битку, али не и рат!**

Образовање је врло моћно оружје у борби против предрасуда, јер смо кроз образовање долазили у лични контакт с најразличитијим лицима, што нам је омогућило да чланове/ице других група перципирамо као индивидуе, чије карактеристике не произилазе само из припадности некој групи. Исто тако, образовање нам је дало увид у узроке предрасуда и моћ да објективније сагледамо своје ставове.

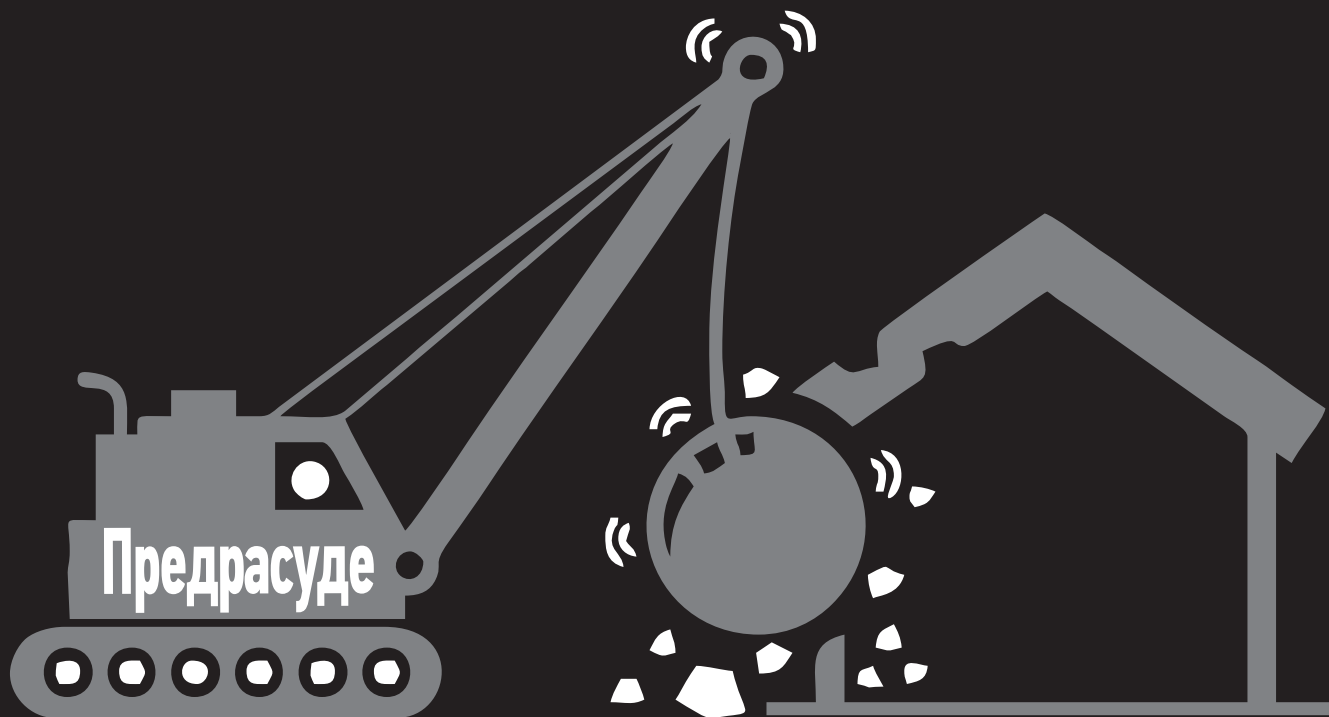

Последице предрасуда и стереотипа

Иако је ријеч о субјективном феномену, предрасуде итекако производе објективне последице. Оне су основ разних облика неправедног понашања и дискриминације према онима на које се односе.

Због предрасуда осуђујемо, потцјењујемо, изражавамо непријатељске ставове, и то потпуно неосновано, на темељу непостојаних доказа и без заснованих чињеница.

Другим ријечима, предрасуде производе неправду!

Због предрасуда вршимо дискриминацију и доводимо неко лице или групу лица у неповољнији положај за разлику од неког другог лица или групе лица у сличним ситуацијама, повређујемо достојанство тог лица и стварамо застрашујуће, непријатељско, деградирајуће, понижавајуће или увредљиво окружење.

Спровођењем закона можемо створити и ојачати стереотипе и предрасуде или их можемо превенирати и отклонити.

Треба да знамо да чак и невербални знакови, које несвјесно изразимо у судници, могу да пренесу негативну поруку странци у поступку и да на тај начин утичу на исказ странке, а самим тиме и на исход поступка.

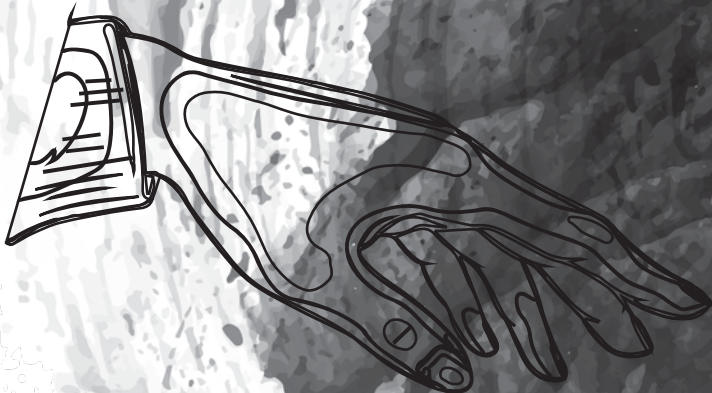
Битне су и ријечи и дјела!

Значај ваше улоге

Отклањање предрасуда
предуслов је за остварење
једнаког приступа правди.

Судске одлуке могу да буду обојене стереотипима, а стога и пристрасне, чиме се подрива једнак приступ правди. Надаље, стереотипи могу да утичу на размијевање судије/суткиње о природи одређеног кривичног дјела. Неријетко се дешава да се у случајевима силовања пажња настоји пребацити на сексуално понашање жртве, посебно ако постоји предрасуда да је жртва промискуитетна, због њеног изгледа, одјеће, сексуалних односа с другим партнерима и сл. Ако предрасуде постоје у механизму који штити људска права и брине се за њихово спровођење, да ли можемо рећи да тај механизам испуњава своју сврху?

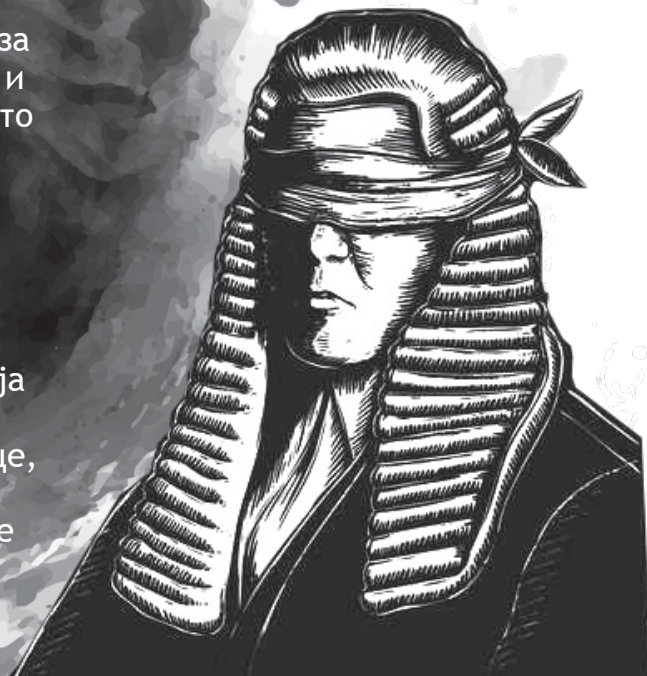

Када је ријеч о повјерењу јавности у правосуђе, оно је укоријењено у перцепцији праведности и једнакости пред судом, коју обликује сам суд.

Тој перцепцији доприноси начин интеракције суда с јавношћу, али и начин међусобне интеракције носилаца/тељки правосудних функција, професионалних странака и странака на суду. Наиме, својим поступањем судије/суткиње преносе јавности поруку о својим увјерењима и ставовима, што у коначници обликује (не)повјерење у правосудни систем.

Судија/суткиња мора да буде свјестан/на да за грађанина/ку он/она представља праведност и гаранцију једнаког третмана пред законом, што са собом носи посебан степен одговорности. Степен (не)испуњења таквих очекивања грађана/ки, судија/суткиња исказује према вани својим радом и начином на који комуницира с јавношћу.

Елиминацијом дискриминирајућих пракси, која неминовно слиједи по освјештавању и уклањању предрасуда и стереотипа из суднице, те уважавању и поштивању различитости у властитој околини, правосудни систем постаје доступан, фер и непристрасан, а повјерење јавности у правосуђе природно слиједи тај процес.

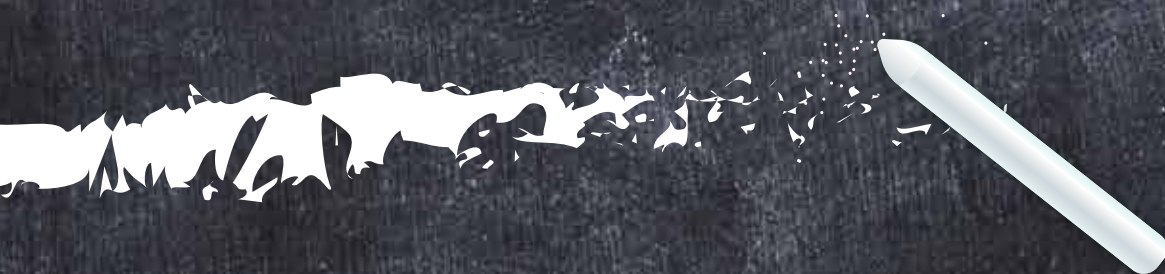
Како можете да дате свој допринос?

- ✓ Односите се према учесницима/ама у поступку и колегама/иницама на љубазан и учтив начин, те се суздржавајте од коментара и/или радњи којима их можете увриједити или понизити. Не користите деминутиве нити друге неадекватне изразе када се обраћате учесницима/ама у поступку и колегама/иницама.
- ✓ Користите родно осјетљив језик у писменој и усменој комуникацији.
- ✓ Третирајте учеснике/це у поступку и колеге/инице на једнак начин, без обзира на расу, боју коже, језик, вјеру, етничку припадност, инвалидитет, старосну доб, национално или социјално поријекло, везу с националном мањином, политичко или друго увјерење, имовно стање, чланство у синдикату или другом удружењу, образовање, друштвени положај и пол, сексуалну оријентацију, родни идентитет, полне карактеристике или друге околности.
- ✓ Не доносите исхитрене закључке о нечијем статусу и угледу на основу околности из претходне тачке.
- ✓ Не испољавајте противзаконита и нежељена понашања, укључујући сексуално и родно засновано узнемиравање, и захтијевајте исте стандарде понашања од учесника/ца у поступку и својих колега/иница.
- ✓ Научите препознати стереотипе и предрасуде, уклоните их из суднице и не дозволите да утичу на ваше одлуке у поступку. По потреби, разговарајте с колегама/иницама и скрените им пажњу на то да се дискриминирајуће понашање не може и неће толерисати у суду.

Као судија/суткиња с правом очекујете да вас учесници/це у поступку и ваше колеге/инице третирају с поштовањем. Не заборавите да и они/оне с правом очекују исто од вас!

Истовремено, као судија /суткиња имате право и обавезу да у судници и вашем радном окружењу спријечите и санкционишете свако предрасудама обојено понашање, те да активно доприносите стварању такве атмосфере у којој ће се учесници/це у поступку и ваше колеге/инице осјећати пријатно и цијењено.

Ваш допринос елиминацији предрасуда из правосудног система је круцијалан!

Да ли вам ово изгледа познато?

- ◆ Судија/суткиња познаје и поштује различитости у друштву, а које се нарочито односе на расу, боју коже, пол, вјерску припадност, национално поријекло, друштвени сталеж, инвалидност, старосну доб, брачни статус, сексуално опредељење, социјални и економски статус и друге критеријуме, и односи се према свим лицима с којима има професионалне контакте с једнаким поштовањем. У том смислу:
 - ▶ судија/суткиња у обављању своје функције неће ријечима нити понашањем показивати наклоност или предрасуде према било ком појединцу или групи;
 - ▶ судија/суткиња обавља своју функцију тако да обезбиједи једнак третман учесника/ца у поступку;
 - ▶ судија/суткиња неће дозволити странкама, судском особљу и другим лицима која су под његовим/њеним надзором да без оправданог разлога различито третирају остале учеснике/це у поступку.

- ◆ Судија/суткиња промовише високе стандарде судијског понашања у циљу јачања повјерења јавности у правосуђе.
- ◆ Судија/суткиња обавља своју функцију и третира све стране у предмету без фаворизовања, пристрасности и предрасуда. Непристрасност се односи не само на одлуку него и на поступак доношења те одлуке. Судија/суткиња се понаша у суду и ван суда на такав начин да одржава и унапређује повјерење јавности и странака у непристрасност тог/те судије/суткиње и правосуђа у цјелини.
- ◆ Судија/суткиња ће затражити своје изузеће ако код јавности може створити утисак да није у стању одлучивати о предмету непристрасно, као и када то сам/сама оцијени.
- ◆ Судија/суткиња се понаша на такав начин да афирмише повјерење јавности у интегритет правосуђа.

Погледајте у себе и око себе. Шта видите?
Да ли видите исти свијет као и онај када смо
вам први пут поставили ово питање?

За правосуђе без предрасуда

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

Ова публикација је издата у оквиру Пројекта „Унапређење ефикасности судова и одговорности судија и тужилаца у БиХ - друга фаза”, који спроводи Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине (ВСТС БиХ), уз финансијску подршку Владе Шведске.

Општи циљ Пројекта је унапређење ефикасности правосуђа, с аспектом на судове, кроз јачање владавине права, демократије, људских права, унапређење положаја рањивих група у контакту са судом, јачање родне једнакости међу носиоцима/тељкама правосудних функција, пружање организационе и материјалне подршке правосудним институцијама, борбу против корупције, подршку у управљању судским предметима, обуке носилаца/тељки правосудних функција, судског и несудског особља, те реформу извршног поступка у правосудном систему БиХ.

У оквиру Пројекта, ВСТС БиХ предузима активности на унапређењу родне равноправности у правосуђу, те унапређењу положаја рањивих група у контакту с правосуђем, као специфичних циљева Пројекта.

Садржај ове публикације је искључива одговорност ВСТС БиХ и не одражава нужно стајалишта Владе Шведске.

